

HET KWAAD VAN KWAADSPREKEN

Kwaadspreken is een leelijk ding; we kunnen er niet genoeg afschuw van hebben. Het is echter te onderscheiden in soorten van boosaardig, of ook minder boosaardig karakter. We willen in dit artikeltje het veel verbreide euvel daarom eens niet zoozeer moraliseerend als wel zielkundig beschouwen. Dan vervalt men niet zoo in algemeenheden.

Gelukkig is het niet zóó, dat iedere kwaadspreker (-spreekster) een volkomen verdorven gemoed bezit; integendeel, bij velen is het hart vrij wat beter dan de tong. Maar intusschen! We hebben daar niet veel aan! De onbewuste kwaadspraak van een overigens respectabel mensch kan evenveel ellende teweeg brengen als het gif dat de beroepsintrigante van haar lippen laat druipen. Bij zoo'n booze prij, zoo'n dubbeltongige, zijn we tenminste nog op onze hoede.

Maar is het dan mogelijk dat iemand die 't heel niet zoo slecht met zijn naaste meent, toch voortdurend het kwaad van kwaadspreken bedrijft? — O ja zeker, deze soort heb ik hier nu juist op 't oog, en ik wil er een historisch staaltje van meedeelen. 't Betreft drie gezusters, maar 't is lang geleden; als ze nog in leven zijn moeten 't thans wel oude vrouwen wezen.

Deze zusters dan waren geboren en getogen in een provinciestad. Daar haar vader een welbeklante zaak had, en zijn dochters weleens liet helpen, wisten ze „uit den winkel” reeds nagenoeg alles wat er ter stede omging, nog daargelaten dat ze een uitgebreiden kring van kennissen bezaten. En daar ze, met haar drieën bij moeder thuis, niet te veel om handen hadden, besteedden zij een flink stuk van haar tijd aan bezoeken afleggen.

Deze meisjes nu — ze waren toen al niet zoo jong meer — waren gesierd met tal van uitnemende eigenschappen. Ze waren ijverig in goede werken, niet van hartelijkheid ontbloot, belangstellend en meelevend. Doch met dat al waren het gevaarlijke dames, want als men ze een middag op visite had gehad moest men wel tot

de slotsom komen, dat er van de poorters en poortersessen der stad niet één deugde. Niets deden ze dan doopceelen lichten. Ze vertelden maar aan één stuk door, en daar ze weinig gevoel voor perspectief bezaten, nooit naar het „waarom?” der dingen, laat staan naar een verborgen achtergrond vroegen, kwam alles wat er alzoo in den loop der tijden binnen de veste was voorgevallen, in één vlak te liggen. Ze kenden ook geen verzachtende omstandigheden, niet omdat ze zoo buitengewoon wreed of hard waren, maar omdat haar geest bekrompen-eenzijdig was gericht. En zoo stond dan steeds elk schuldig feit zoo naakt mogelijk in het gezelschap aan de kaak gesteld.

Daar kwam nog iets bij. De oudste zuster, gewoonlijk de woordvoerster, was begaafd met een ijzeren geheugen, ze had in een vroegere eeuw bepaald kroniekschrijfster moeten worden. Doch de tweede zuster en de jongste deden daarin niet veel voor haar onder; gebeurde het dat Betje iets vergat, dan zat Koosje al te springen om 't er bij te voegen, en liet ook Koosje nog een leemte gapen, dan wist stellig Truitje deze aan te vullen. Met haar drieën bereikten ze zoo een graad van volmaakt-hed welke ze ieder voor zich nooit gehaald hadden. Ze scherpten elkaar, ze voedden elkander dagelijks op in het kwaad van kwaadspreken.

Ik heb er dikwijls over gedacht hoe dat toch zat met die drie zusters. Op haar handel en wandel viel niets aan te merken; ze waren hulpvaardig, en op haar manier ook nog vriendschaphoudend, terwijl ze niettemin met haar vlakke, eentonige stemmen voortdurend aan haar vrienden verraad pleegden. Niet dat ze bepaald openlijk lasterpraatjes of leugens verkochten, maar ze haalden iedereen neer. Misschien was de oorzaak deze, dat ze te veel energie bezaten voor zoo'n leeg leven, en nu ongelukkigerwijze haar eerzucht richtten op den roep van goed-ingelicht te zijn. Ik meen echter stellig dat ze nooit hebben beseft welk onheil haar tong heeft gesticht, of althans heeft kunnen stichten; ik weet ook niet of iemand haar ooit gewaarschuwd heeft. — Doch in mijn her-

innering staat het drietal als een typisch voorbeeld van gewoonte-kwaadspreeksters, die elkander stijfden en sterkten in een nare hebbelijkheid.

Er zijn „gewoonte-kwaadsprekers,” evenals er „gewoonte-drinkers” zijn; menschen die 't niet zóó bont maken dat ze, hetzij opgepakt worden wegens het „verkeeren in kennelijken staat,” hetzij aangeklaagd wegens laster. Die dus „op bescheiden voet,” doch zeer aanhoudend zondigen. En nu is het zoo'n misstand in onze samenleving, in onze Christelijke samenleving net zoo goed, dat het gewoonte-kwaadspreken er maar mee dóór kan! Als 't recht was, moest er even veel verzet rijzen tegen den „kleinen” eerroof, als tegen den „kleinen” diefstal.

Voor het gewoonte-kwaadspreken wordt in de gezinnen veelal de kiem reeds gelegd. Insteede van dat men den kinderen inprent dat zij zich evenmin vergrijpen mogen aan huns naasten goeden naam als aan zijn stoffelijk bezit, laat men in hun bijzijn de magen en vrienden over de tong rijden. En men moet niet zeggen: „dat geschiedt in Christelijke gezinnen toch niet?” — want dan kan ik uit ervaring antwoorden: „helaas ja, dat geschiedt maar al te veel.” — Een ouderpaar van positieve beginselen, dat zijn kroost metterdaad een degelijke opvoeding wenschte te geven, had van 't begin af verzuimd deze Philistijnen, Amelekieten, Pherezieten en Jebusieten van hun erve te verdrijven; ze stamden trouwens beiden ook alweer uit een familie die wegens babbelsucht bekend stond. En, natuurlijk, zooals de ouden zongen, piepten de jongen. De onderwijzers, de leeraars en de predikant waar men ter catechisatie ging, werden door de jeugd vrijelijk gecritiseerd, en vader en moeder deden er nog

een schepje op. Kwam er bezoek, dan onderhield men zich met den gast gewoonlijk over afwezige derden, en had hij de hielen gelicht, dan kwam hij zelf aan de beurt. Dit was strijk en zet het geval, en een jong meisje, dat er veel aan huis kwam en al dikwijls getuige van dit weinig stichtelijk doen was geweest, vatte op een keer den moed om rechtuit te vragen: „en ik, wat zeggen jullie nu van mij als ik straks weg ben? Zeg 't anders nu maar vast, waar 'k bij ben, dan hoor ik het ook.” Wat kunnen we nu, elk voor zich, tegen het gewoonte-kwaadspreken doen?

Er is een beproefd middel tegen: nóóit meepraten, en direct afleiden. Natuurlijk is het nog beter om „de tong” er op te wijzen dat zij op deze manier „een onbedwingelijk kwaad” is. Maar de omstandigheden laten dit niet immer toe. En gewoonlijk helpt het reeds als men dadelijk, zoodra iemand met zijn verhalen begint, het gesprek een wending geeft in een zakelijke richting. De gewoonte-kwaadsprekerij tiert op ongezonde nieuwsgierigheid, en dezen bodem moet men haar niet gunnen. Men kan heele huizen zuiveren van het euvel, alleen door de duidelijkste onverschilligheid aan den dag te leggen nopens de waschlijsten zijner medeburgers.

Ten opzichte van het eigen huis is men zulks als Christen onvoorwaardelijk verplicht. Het reinhouden onzer gesprekken bestaat waarlijk niet alleen daarin dat men geen onwelvoegelijkheid duldt in zedelijken zin. Als de visite van het discours een baggermolen wil maken moet men hem of haar met den noodigen tact aan 't verstand brengen dat hier ter plaatse modder en slik ongewenschte materie zijn.

HENDRIKA KUYPER-VAN OORDT

IN HET SCHANDBLOK

Kwaadspreken leidt maar al te dikwijls tot laster, en laster is een misdaad zóó groot, dat onze taal dien de misdaad bij uitnemendheid noemt. In sommige landen wordt dit kwaad gestraft door openbare tentoonstelling met de polsen door een balk, zooals met deze Oostersche lasteraarster is geschied.

HET KWAAD VAN KWAADSPREKEN

11

Behalve als „gewoonte-kwaadspreken,” waar we een vorig maal over schreven, komt dit wijd verbreid euvel nog in verscheiden andere vormen voor. Het afschuwelijke lasteren en bekladden, met den bewusten wil om te schaden, laten we maar rusten; we willen thans eens een zich zeldzamer voordoend geval beschouwen; dat is het kwaadspreken uit levensvrees. Wat ik hier zeggen ga, is echter niet rechtstreeks naar een bestaande werkelijkheid geteekend, doch uit verschillende ervaringen opgebouwd; het persoonlijke heb ik vermeden en ik noem een totaal verzonnen naam, hoewel de lezers van den Vos Reinaerde dien wel herkennen.

Een heer, Martijn van der Haze, bekleedde een positie waar zijn voorganger iets zeer bijzonders van had mogen maken. Deze was een rijk begaafd man geweest, gemakkelijk en hoffelijk in den omgang, en daarbij iemand die de kunst verstond om zich geheel voor anderen te geven. En Van der Haze was nogal afgemeten, wat preutsch en stijfjes. Hij was degelijk onderlegd, en las en studeerde veel, doch hij kon zijn kennis niet goed ten algemeene nutte maken. Naast zijn voorganger, wiens naam nog lang in de herinnering bleef voortleven, maakte Van der Haze altijd den indruk van iemand die met stramme knieën korte pasjes neemt terzijde van een ijsbaan, waar zijn kameraad heerlijk op de schaatsen aan 't zwieren is. De voetganger op 't gladde vlak spreekt van waaghalzerij en van scheuren, maar daar meent hij niets van. Hij wilde dat hij óók zou durven.

Van der Haze was in den grond een goed, hulpvaardig mensch, doch hij kon zich maar moeilijk uiten, zulks uit vrees voor zijn waardigheid. Zijn geest was even precies en correct als zijn keurig verzorgd uiterlijk, zijn verstandig-geregelde levensgewoonten en zijn voorbeeldig-nette boekenkasten, welke een uitgelezen bibliotheek bevatten. Dat was alles van den eersten rang, doch hij zelf was van den tweeden. Een gulden middelmatigheid, maar dan moest men dat zóó uitspreken, dat de volle nadruk op g u l d e n viel, en de twee laatste lettergrepen een weinig inslikken, waardoor men te hooren kreeg „gulden m i d d e l m a a t.” Hij had wel geen vijf talenten ontvangen, maar ook in geen geval slechts één; laten we zeggen precies twee-en-een-kwart, hoewel dit getal in de Bijbelsche gelijkenis niet voorkomt. En niemand kon zeggen dat hij ze in een zweetdoek geborgen had, want hij had ze wel terdege uitgezet tegen een rentevoet van gemiddeld anderhalf procent.

Als men achter de ruiten naar 't vallen van de sneeuw blijft kijken, loopt men geen natte voeten op, noch een gevatte koude. Wanneer men geen bergbeklimmer is, stort men nooit in een afgrond, en iemand die niet aan wintersport doet, kan met skiën zijn beenen niet breken. Zoo ging het, in 't figuurlijke, met Martijn van der Haze. Om zijn plaats in de maatschappij, door zijn voorganger zoo eervol ingenomen, niet minder echter om zijn eigen, degelijke, respectabele kunde gevoegd bij het feit dat de groep waar hij door opvoeding en uit persoonlijke overtuiging toe behoorde, krachten als hij best gebruiken kon, had hij in de poorten kunnen zitten met de Oudsten. Maar daar kwam niets van. Hij was voor alles aangezocht, en had voor alles bedankt. Hij had, als hij dan bepaald niets voor het openbare leven, of het verenigingsleven voelde, tenminste nog de pen eens

kunnen opvatten, en artikelen of essays schrijven, want daarvoor hoeft men de studeerkamer niet uit. En ongetwijfeld hadden de redacties van periodieken die stukken graag geaccepteerd, want ze zouden, hadden ze tot aanzijn kunnen komen, af zijn geweest, zóó gedocumenteerd dat niemand er een nagel tusschen had kunnen krijgen. Doch ook de pennevruchten bleven achterwege. Van der Haze verrichtte zijn dagelijksche plichten, kweet zich hiervan zonder gebreke, en vertoefde voorts in een hoekske met een boekske, waar niemand later ooit meer iets uit vernam. Er was overigens niets dat hem bij een wat breeder uitslaan zijner vleugels had kunnen belemmeren: hij genoot een goede gezondheid, was bemiddeld, en niet gedrukt door gezinszorgen. Hij werd nergens in gedwarsboemd, en kon zich onmogelijk gepasseerd gevoelen, want zijn betrekking was er een, waarvoor men tegenwoordig in de rij gaat staan. En toch, als men Martijn van der Haze opmerkzaam en liefdevol gadesloeg, zag men duidelijk een gemankeerd man. Onbewust voelde hij wel dat hij aan den kant was komen te staan en daar zelf de schuld van droeg; hij zelf, dat wil zeggen: zijn bloode natuur, zijn levensvrees. Hij had het leven in zijn volheid niet aangedurfd, overvoorzichtig om zich vooral niet bloot te geven, vreesachtig voor het oordeel van menschen, bang voor critiek, zoowel als voor een mogelijke botsing. En ook schuw om zijn gevoel te toonen, want zijn gemoed was teerder dan hij wel weten wilde, en daarom deed hij zich weleens onoprecht-hard voor. Zoo zat hij dan maar op zijn verandaatje in zijn beperkte levenshofje, veilig onder een afdakje. Dat was ten slotte nog z i j n zaak. Maar 't stond hem niet mooi dat hij zoo'n hoogmoedig, schamper woord had voor anderen die zich in de vrije velden begaven en daar veel goeds tot stand brachten. Natuurlijk liepen ze in de ruigten en 't struweel wel eens schrammen op, en dan zeide Martijn dat ze ook alles verkeerd aanpakten. Mocht men hem gelooven, dan waren het domme, dwaze, onbekwame, onmogelijke menschen; het eindje zou den last wel dragen, en hij was blij dat hij er niet mee te maken had.

Daar kwam nog iets bij. Martijn van der Haze was tenslotte een man; en daar hij, om zoo te zeggen, altijd een huiszittend leven had geleid, kwam de lust onbedwingbaar bij hem op om ook eens op heldendaden te roemen. Daartoe moesten de afwezige vrienden 't dan ontgelden, die, volgens hem, allen armzalige sukkelaars of verwaten blaaskaken waren, met één vinger om te gooien. Dan had hij Willem in 't debat vernietigend geslagen; Pieter ongenadig gezegd waar 't op stond; Hein het vuur zóó na aan de schenen gelegd dat hij wel ongelijk moest bekennen; en Cornelis binnen vijf minuten schaakmat gezet. Als men de betrokkenen echter zelf hoorde, had de heer Van der Haze zich volstrekt niet zoo frisch en kras geuit!

Als men nu zoo'n Van der Haze in het leven ontmoet, hoe moet men dit soort kwaadsprekerij dan aanvatten? Ja, ik weet ook niet voor alles de therapie. Ik weet alleen dat men nooit mag denken: „ben ik mijns broeders hoeder!” Ik zou zoo zeggen, zonder dat ik meen een psycholoog te zijn: „Martijn de Haas, dat is een heel onwaardige zelfverdediging.”

HENDRIKA KUYPER-VAN OORDT